

*Õie Haas + Voldemar Sisker (Jaan) "Sertifitseeritud Austraalia I"
Adeleide, Austraalia Eesti Seltsi Xnt, 1988.*

EESTI KEEL AUSTRALIA KOOLISÜSTEEMIS

Tiiu Salasoo

PEDAGOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 14889

Riiklikku koolisüsteemi Austraalias finantseeritakse föderaalvalitsuse poolt korjatud tulumaksudest, millest jagatakse teatud summad osariikide valitsustele. Koolihariduse sisu aga korraldab iga osariik ise keskselt koostatud õppekavade ja riigieksamite kaudu, mis tavaliselt järgnevad 10-ndale ja 12-ndale õppeaastale (viimane = küpsuseksam, „Higher School Certificate“). Kõrgematesse õppeasutustesse pääseb üldiselt küpsuseksami parima 10 „ühiku“ hinnete summa alusel. (Iga õppeaine väärtus on 2-4 ühikut, olenedes sügavusest.) Et saada mõnele õppeainele küpsuseksami aine staatust, tuleb läbi teha keeruline protseduur. Aastal 1975 oli ainult mõnel üksikul keelel ametlikult tunnustatud õppeaine staatus, kuid multikultuurilise liikumise tõusuga on olukord muutunud. Ka eesti keelele saavutati küpsuseksami aine õigus 1980. a. New South Wales'i osariigis ning 1981. a. Viktorias osariigis.

1

Kuigi eesti keelt on õpetatud Austraalias juba 1929. a. saadik tolleaegses Sydney Eesti Seltsi täienduskoolis ja sõjajärgsete uustulnukate saabumise järel tegutses Austraalias 1950-ndatel aastatel kümme *korrald. Leo õpilaste* täienduskooli, *puudus põhiliselt* piirdus õpetus neis tavaliselt algkooli tasemega. Mõned aastad töötas Sydneys ka nn. täienduskeskkool, kaks tundi iga kahe nädala järel, kus esitati loenguid juhuslikel eestialastel teemadel. Suurem osa lapsi *kadus* aga *peale* täienduskooli lõpetamist, kui kivi vette, olles omandanud teatava algelise eesti keele taseme, mis sageli edasiarendamise puudusel halvenes või täiesti hääbus. Näis, et oli vaja mingit erilist ergutust, et hoida noorte huvi oma keele arendamise juures.

Arvates, et eesti keelt õppima panev ergutus võiks olla võimalus eesti

*Näitaks mõned eesti koolide õpilaste
arvud järgnevale aastale uelita:*

keelt ülikoolis õppida, tegin järelepärimisi. Selgus, et selleks on vaja väga suuri summasid! Moodsa kreeka keele õppetool asutati Sydney Ülikoolis alles 1975.a., peale seda kui üks ärimees annetas selleks otstarbeks \$100 000. Sydney Ülikoolis olevat kunagi nimetatud eesti keele õpetamist ühenduses vene ja slaavi uurimustega, kuid see oli sinnapaika jäänud. Mingi soome-ugri keelte lingvistilisele ühtsusele rajatud koostöö ei tundunud tõenäolisena, sest ühegi Austraalia ülikooli õppekavas pole ei soome ega ungari keelt ja vastavad rahvusgrupid ei paistnud asjast eriti huvitatud olevat.

Tuli mõelda teistele teedele. Kuna töötasin seekord Sydney Ülikoolis, läksin 1973. a. ülikooli keeltelaboratooriumi juhataja Alec McAndrew' jutule. Too lahke mees soovitas mul välja töötada programm ühe keeletunni jaoks. Ta lubas anda stuudio salvestamiseks ja panna lindi riiulile, saadaval igale tahtjale. Kui selle järele on nõudmine, laseks ta terve kursuse lindistada. Tegingi lindi, kasutades selleks Felix Oinase õpikut „Basic Estonian“. Keeltelaboratooriumi juhataja lubas ka lahkelt üürida oma ruume regulaarseteks keeletundideks ja nõutas loa ülikooli täiskasvanute hariduse osakonnalt kursust korraldada. Mõnda selle osakonna kursust tunnustatakse ülikooli pääsemise kvalifikatsioonideks. Kahjuks oli aga vaatamata eesti lehes kuulutamisele nõudmine eesti keele lindi järele väike, niisamuti kui keelekursusegi järele, mille isemajandamiseks oleks vaja olnud 20 õpilast - ja nii jäi asi soiku.

Veebruaris 1975 Eesti Vabariigi aastapäeva puhul väliskülalistele korraldatud vastuvõtul Sydney Eesti Majas küsitlesin tolelaegset NSW etniliste ja ühiskondlike küsimuste ministrit võimaluste kohta eesti keelt ülikooli õppeaineks saada. Tema ei teadnud muidugi maad ega ilma, aga samas

keegi ametimees juhatas mind lätlanna juurde, kes korraldavat läti keele õpetamise küsimusi. Hallipäine Lucy Berzins, endine inglise keele õpetaja, kelle isa olevat olnud Eestis ülikooli õppejõuks ja kelle poeg oli Läti Seltside Liidu esimees, rääkis mulle vähemusrahvuste organisatsioonist, mille tegevus hõlmavat igasuguseid vähemusrahvuste probleeme, eriti just hariduse alal.

Läksingi juba järgmisele koosolekule aprillis 1975, sest seal pidi räägitama uurimusest, mida korraldas föderaalvalitsus andmete kogumiseks ja ettepanekute tegemiseks immigrantide keelte õpetuse kohta koolides. Seal tõusid üksteise järel püsti mitmekümne etnilise täienduskooli esindajad, küll assüürlased, küll lätlased, kreeklased, sakslased, jne., kes kõik rääkisid oma koolide probleemidest, mis üldjoontes olid väga sarnased: ei olnud ruume, ei olnud õpetajaid, ei olnud sobivaid õppevahendeid, ei olnud palka maksta õpetajatele. Kõik tahtsid abi, kuid mis kõige tähtsam, kõik tahtsid oma keelele mingit ametlikku riiklikus koolisüsteemis õpitava õppeaine staatust.

Seal koosolekul sain aru, et kui meie väike rahvusgrupp üldse mingit abi või tähelepanu oma probleemidele tahab saada, siis oleks see võimalik ainult ühe suurema organisatsiooni kaudu, mille liikmed koos saavad avaldada poliitilist survet - ja poliitiline surve on ainuke asi, mis paneb valitsused tegevusse.

Tulin selliste mõtetega koosolekult ja hakkasin Sydney Eesti Seltsist pärima, kas meie, eestlaste, rahvusgrupp ka uurimuseks avaldise koostab. Selgus, et Sydney eesti täienduskooli hoolekogu polnud küsimusest üldse teadlik. Kuna minu arvates oli asi tähtis, küsisin nõu endise Austraalia Eesti Seltside Liidu esimehe Arnold Perendi käest, kes soovitas asja ajada

Liidu kohaliku aseesimehe Väino Jaaniste kaudu, kuna uurimus oli üle-
austraaliaaline. Selgus, et ka lätlased esitavad avaldise oma keskorgani-
satsiooni kaudu. Kohalik Liidu aseesimees palus mind koostada avaldis
Liidu nimel ja arvas, et mul peaks olema selleks mingi amet Liidu juures.

Oli ametiga, kuidas oli, kuid alustasin kohe, kirjutades kõigile eesti
täienduskoolidele Austraalias, paludes neid täita küsimuslehed. Sydney
Eesti Selts volitas mind enda esindajaks riikliku toetuse hankimiseks ning
Sydney eesti täienduskooli lehe täitsime ühiselt hoolekogu koosolekul.

1975. a. juuni lõpuks ^{toota} andsin avaldise sisse koos täidetud küsimuslehte-
dega Adelaide'i, Melbourne'i, Sydney ja Thirlmere'i täienduskoolidelt.

Üldpilt oli kurb: ^{use} varemast kümnest täienduskoolist ^{ühe} töötas ainult kolm;
Sydney's oli 30, Melbourne'is 15 ja Adelaide'is 10 õpilast; ⁿⁱⁱ õpetajate
kui ka õpilaste järelkasv oli kahtlane.

Sellegipoolest tegime peamiselt Sydney täienduskooli soovitusel
järgmised ettepanekud eesti keele õpetuse soodustamiseks:

- 1) Majanduslikku abi anda kooli igapäevaseks tegevuseks ja sobivate
õppevahendite ostmiseks, väikese bussi ostmiseks õpilaste transpordiks
ja tasuks eesti keele ekspordile alg- ja keskkoolitase meliste õppekavade
koostamise eest.
- 2) Austraalias väljaõppinud õpetajatele stipendiume anda eesti keele
õppimiseks kas Rootsi, Soome, Itaalia, Kanada või Ühendriikide üli-
koolides.
- 3) Eesti keel tunnustada küpsuseksamil eksamineeritavaks õppeaineiks, kui
selletasemeline õpetus on saadaval.
- 4) Võimaldada eesti keelt õppida mõnes Austraalia ülikoolis, asutades selle
jaks õppetooli.

5) Juhul, kui kõiki sisserännanute keeli hakatakse õpetama riigikoolides, siis eesti keelt õpetada igas suuremas linnas vähemalt ühes alg- ja keskkoolis.

14. juulil 1975. a. nimetas AES Liidu juhatus mind Liidu esindajaks ja meie kultuuriliste küsimuste vahendajaks Austraalia keskvalitsuse ning teiste ametasutuste, isikute ja komiteede juures, kui AES Liidu kultuuri-ala referent.

Võtsin selle ameti kandjana osa Vähemusrahvuste Nõukogu (Ethnic Communities' Council of New South Wales) asutamisest 1975. a. Umbes 600 organisatsiooni esindajat asutasid Vähemusrahvuste Nõukogu selleks, et soodustada ühis- ja koostööd rahvusgruppide vahel; kindlustada rahvusgruppide õigusi ja efektiivset osavõttu otsuste tegemisest, mis nende endi ning ühiskonna ressursside jagamise kohta käivad; julgustada rahvusgruppide ühiskondlike ja kultuuriliste organisatsioonide arenemist; ja aktiivselt osa võtta multikultuurilise ühiskonna arendamisest Austraalias. Need sihid olid selgelt sõnaõiguse saamiseks tolelele osale ühiskonnast, mida siiaamaani oli ignoreeritud.

Kuna soovisin, et ka meie rahvusgrupi vajadusi arvestataks, asusin kohe tegutsema hariduse ja kultuuri alakomiteesse, kus esimeseks töötasime välja Nõukogu seisukohad hariduse suhtes, mis olid üldjoontes järgmised:

- 1) kõikide vähemusrahvuste keelte õpetamine nii alg- kui ka keskkoolides
(varudes väikestele keelegruppidele vähemalt ühe keskuse igas suurlinnas ja püüdes leida nende keelte õpetamiseks erilisi võimalusi);
- 2) inglise keele õpetuse parendamine värskelt sisserännanud lastele;
- 3) parema koostöö saavutamine kooli ja vähemusrahvusest lastevanemate vahel.

Sellele reageerisid kohe nii Töölis- kui Liberaalerakonnad, lubades arvestada ettepanekuid. Liberaalide valitsus NSW-is seadis esimesena Austraalias ametisse nõuandva kogu vähemusrahvuste küsimustes, et „võimaldada immigrantidel kaasa rääkida valitsuse otsustele”.

Vähemusrahvuste Nõukogu hariduse alakomitee lõi sidemed kõikide kõrgemate õppeasutustega ja õpetajate seminaridega. Mitmed neist on asutanud igasuguseid multikultuurilisust propageerivaid kursusi, lühikursusi välismaa haridusega õpetajatele ja viimasel ajal isegi mõningate vähemusrahvuste keelte kursusi.

Kes on aga poliitikast kõrgemal, on riigiametnikud. Ja nii pörkasime NSW-is ikka ja jälle vastu paindumatut haridusministeeriumi. Alg- ja keskharidus allub ju osariigi haridusministeeriumile ja keskhariduse kontroll on iseseisvate komiteede käes, kes otsustavad, missugused õppeained on eksamineeritavad ja mida nende õppekavad sisaldavad. Ja need komiteed olid juba aastaid öelnud „ei” mitmete rahvusgruppide püüetele oma keeli küpsuseksamil eksamineeritavate õppeainete hulka saada. Meie, eestlased, ei olnud veel niigi kaugele jõudnud.

Kui NSW-is sai valitsusse Töölispartei, langesid etnilised küsimused peaministri osakonna võimupiirkonda. Septembris 1976 peeti seal koosolek, et ülevaadet saada kõigist seni esitatud sooviavaldustest vähemusrahvuste keeltele staatuse saamiseks. Jaanuaris 1977 võtsin osa delegatsioonist haridusministri juurde, kus selgitasime vähemusrahvuste soove, eriti etnilistele koolidele majandusliku abi ja nende keeltele gümnaasiumi lõpuaine staatuse andmise suhtes. Sellest oli midagi kasu ka - valitsus suurendas etnilistele koolidele antavat toetust 100 000 dollari-le. Nii suurenes ka riiklik toetus Sydney eesti täienduskoolile 1976.a. an-

tud 142-lt dollarilt 500-600 dollarile aastas, alates 1977. aastast.

Ka eesti keele õppimise frondil oli ^{meil} edusamme. Kuuldes, et osariigi Tehnilise ja Edaspidise Hariduse osakonna eriprogrammide (Outreach) raamides saaks õpetada eesti keelt, nõutasin neilt selleks loa. Winifred Oserilt, eesti keele eriteadlaselt, kellel on ka siinne õpetajakutse, saime nõusoleku õpetamiseks. Vastukaja lehekuulutusele augustis 1977 teoks saavast eesti keele kursusest algajatele oli üllatav. Kohale tuli 39 õpilast - liiga suur arv pr. Oseri jaoks. Nii tuli klass jagada kaheks, kellest 6 edasijõudnumat dr. Inno Salasooga tööd alustasid. Õpilaste hulgas oli nii muumaaalastest sõpru ja elukaaslasi kui ka segaabielludest sündinud või puht eesti noori, kelle vanemad neile eesti keelt polnud õpetanud. See õhtukursus töötas Sydneys kuni 1980. a. lõpuni. Aastal 1983 alustas uus grupp eesti keelt mittevaldavaid täiskasvanuid õpinguid magister Leo Karlovi juhatusel.

Vahepeal olime uurinud Vähemusrahvuste Nõukogu hariduse alakomitees Viktooria osariigi laupäevaste keeltekoolide süsteemi, kus õpetati 20 keelt, millest 17 ^{võib olla} sai valida gümnaasiumi lõpuaineiks. Soovitasime sama süsteemi kasutusele võtta ka NSW-s. Selle tulemusena võisime lugeda Sydney suurimast ajalehest 30. juulil 1977, et ka Sydneys alustab tegevust haridusministeeriumi korraldusel „Saturday School of Community Languages“, õpetades 18 vähemusrahvuse keelt, millest 8 võib valida lõpueksamiks.

Kuna eesti keel ei olnud loetletud keelte nimestikus, otsustasin kohe reageerida eesti ühiskonna nimel. Saatsin kirjad haridusministrile ja komiteele, mis kontrollib viimast kaht gümnaasiumi õppeaastat (the Board of Senior School Studies), esimeselt paludes eesti keelt võtta laupäevase keeltekooli õppekavva ja teiselt paludes eesti keelele gümnaasiumi lõpuaine

staatust. Samuti pöördusin uue keeltekooli koordineerija poole, kes vastas, et talle anti luba 1978. a. õpetada koolis ainult neid keeli, mida saab valida gümnaasiumi lõpueksamiks. Sellise staatuse said automaatselt need keeled, millel see juba Viktoorias oli olemas. Eesti keelt Viktooria keeltekoolis ei õpetatud ega polnud tal ka lõpuaine staatust. Kuuldavasti olevat toda omal ajal isegi pakutud, kuid Melbourne'i väike rahvusgrupp polnud võimeline head võimalust kasutama. Koordineerija lootis, et 1979. a. saab võibolla ka mõnd teist keelt õpetada, juhul kui sellise keele järel on küllalt suur nõudmine (15 õpilast klassis), leitakse tunnustatud õpetajad ja küllaldased õppevahendid ning esitatakse vastuvõetavad õppekavad.

Jõudsin arusaamisele, et kuigi kõigi nende eelnõuete rahuldamine on vajalik, on kõige tähtsam, et oleks küllalt õpilasi. Seepärast alustasin Austraalia eesti ajalehes kirjutiste kampaaniat lastevanemate ergutamiseks.

6. oktoobril 1977 avaldas haridusminister pressiteate, kus täpselt kirjeldati laupäevase keeltekooli tegevust, kuid milles polnud jällegi mainitud eesti keelt. Kirjutasin kohe uued kirjad nii haridusministrile kui ka kontrollivale komiteele, öeldes, et me oleme võimelised ise oma õppekavu koostama, ja paludes väikesi rahvusgruppe mitte pidada vähem tähtsaks kui suuri.

Juba 11. oktoobril pidasime eesti keele ekspertide koosoleku, kus Winifred Oser lubas koostada ingliskeelsed õppekavad ja kus otsustasime nii palju kui võimalik küsimust avalikkuse ette tuua. Kõnelesin ettevõttest täienduskooli jõulupuul, soovitades asjast huvitatuil oma nimed kirja panna, et saaks neid uuel aastal koosolekule kutsuda.

Peatselt saime vastuse kontrollivalt komiteelt, milles nad teatasid, et

praegu nad ei saa lasta eesti keelt küpsuseksamiks valida. Nad pakkusid eesti keele õppimiseks võimalust nn. teiste tunnustatud õpingute skeemi alusel, mille kohaselt haridusminister võib anda mõnele koolile loa teatud aine õpetamiseks, kui seal koolis on küllalt õpilasi, kes tahavad seda ainet õppida, ja kui koolijuhataja nõustub. Sellist ainet ei loeta aga üldhinde arvestamiseks, mille alusel pääseb ülikooli. Ministri asetäitja vastas alles jaanuaris, pakkudes ka ülalmainitud võimalust ja öeldes, et kui kontrolliv komitee aktsepteerib meie koostatud eesti keele õppekavu, siis võibolla saab eesti keelt õpetada laupäevases keeltekoolis. Kuna üheski koolis polnud niipalju eesti õpilasi, et asutada eesti keele klassi „teiste tunnustatud õpingute“ raamides, ja kuna me soovisime, et eesti keelt arvestataks ülikooli sisseastumisel, ei rahuldanud see võimalus meid.

Kirjutasin avaldise New South Wales'i vähemusrahvuste asjade komisjonile, mis oli vahepeal asutatud nõuandjaks Tööliserakonnast valitsusele, kus palusin - ei, nõudsin: diskriminatsiooni lõpetamist väikeste rahvusgruppide hariduslike vajaduste rahuldamisel; eesti keelele eksamineeritava gümnaasiumi õppeaine staatust; eesti keele õpetust laupäevases keeltekoolis või luba eesti täienduskoolis ettevalmistuse saanuil sooritada riigieksameid; eesti keele õpetust korrespondentskoolis; eesti täienduskooli õpetajatele, kes õpetavad vastavalt aktsepteeritud õppekavadele, sama tasu kui laupäevase keeltekooli õpetajatele.

Võtsin kontakti õppekavu kontrolliva komitee keeltekomisjoni esimehega, kes ütles, et kuigi pole kahtlust, et eesti keel on väärt, et seda õppida, ollakse mures õpilaste arvu üle, ja palus mind teatada korraldatava õpilaste ja nende vanemate ühiskoosoleku tulemustest.

Kahjuks ilmus aga tolele väljakuulutatud koosolekule Eesti Majas 8.

märtsil 1978 ainult 5 noort, nende vanemad, korraldajad ja õpetajad. Kuid kohaletulnud noorte tõsine tahtmine eesti keelt formaalses koolisüsteemis õppida ja vanemate lubadus veel teisi kaasa tõmmata sundis mind veel kord proovima. Panin uue teate lehte, paludes õpilasi või nende vanemaid minu juures registreerida.

Sellele ei reageerinud keegi. Olin täiesti löödud. Näis, et kõik aastaid kestnud pingutused olid tühja jooksud - meie rahvas ei tahtnud kasutada käegakatsutavat võimalust eesti keele õpetust ametlikule jalale seada. Ei tahtnud enam minna Vähemusrahvuste Nõukogu hariduse alakomitee koosolekule ega kandideerinud enam selle juhatusse - oli lihtsalt piinlik. Kui endised kaastöölised helistasid, vabandasin ajapuudusega. Järsku septembris 1978 helistas mulle haridusministri nõuandja: kas eestlased tahavad siis oma keelele küpsuseksamiks valitava õppeaine staatust või mitte? Nüüd, enne osariigi valimisi, olevat paras aeg haridusministrilt lubadus kätte nõutada. Ma ei suutnud öelda „ei“. Nõuandja soovitas mul kohe aeg kinni panna eestlaste audientsiks haridusministriga. Rääkisin ka endise Vähemusrahvuste Nõukogu abiesimehega, küsides tema kogemusi sloveeni keelele staatuse hankimisel.

Kogenud taktikuna kutsus ta meid mingile ungari peole, kuhu tulevat ka haridusminister. Seal avanes hea võimalus jutlemiseks, mille jooksul muuhulgas selgus, et ministri väimees oli eestlane. Minister soovitas, et ma kohe saadaksin talle kirja koos õppekavaga, mille ta lubas edasi toimetada kontrollivale komiteele. Ta „ei näinud mingit põhjust, miks eesti keelt ei võiks laupäevase keeltekooli kavasse võtta, kui meie õppekavad on sobivad“. Panin kohe kirja, õppekavad ja eksamineerimis- ning õppekavade komiteede kandidaatide nimestikud teele. Vastus tuli päev enne valimisi:

kõrgemad ametnikud ajavad asja.

Mõeldes, et enam ei saa loota rahva initsiatiivile, hakkasin isiklikult helistama kõigile võimalikele õpilasile. See võttis aega, sest kõigile tuli pikk jutt rääkida. Oli mitmesuguseid reaktsioone: mõni lastevanem arvas, et tema lapse nimi oli juba ilma registreerimata kirjas; mõni arvas, et eesti keele õppimine on vaid ajaraiskamine; kuid oli siiski ka mitmeid, kes asjast huvitatud paistsid olema, ja oli isegi selliseid, kes võimalusest vaimustusid. Kuna vahepeal oli selgunud, et ka täiskasvanud võivad keeltekoolis õppida, registreerisid end isegi paar ema koos oma lastega. Nii sai kokku 38 potentsiaalset õpilast: 25 gümnaasiumiealist, 9 täiskasvanut ja 4 algkooliealist (et näidata järelkasvu).

Detsembris 1978 võttis New South Wales'i õppekavu kontrolliv komitee vastu põhimõttelise otsuse asutada eesti keele õppekava komitee. Veebruaris 1979 algas meie varemkoostatud õppekava kohaselt pilootkursusena gümnaasiumitasemeline eesti keele kursus Sydney laupäevases keeltekoolis, kaks ja pool tundi nädalas. Saime erakorralise loa töötada Eesti Majas, sealse raamatukogu ja teiste õppevahendite käepärasuse tõttu. Kuna laupäevane keeltekool kuulub riiklikku koolisüsteemi, maksab haridusministeerium õpetajatele palka. *Õpetus ei tasuta.*

38-st registreeritud õpilasest ilmus kohale ainult 12. Raske aasta ootas ees: õpilased olid igaüks eri tasemel, neil polnud raamatuid, õppesüsteem oli välja töötamata. Peale selle olime mures, kas õpetust üldse lubatakse jätkata, sest klassi alustamise eelnõudeks oli 15 õpilast. Sellegipoolest jagasime õpilased kahte rühma ning kaks õpetajat Winifred Oser ja Leena Janov otsustasid omavahel jagada ühe ametliku õpetaja, kelleks sai Winifred Oser, töö ning palga.

*Õpilaste arv vähenes pidevalt
kõik need nädalad.*

Kuna vahepeal oli AES Liidu juhatus asunud kolmeks aastaks Sydneysse ja mind oli valitud selles rahvusliku kasvatuse ja kultuuriala juhatajaks, sain ka abistada uut kooli õpperaamatute tellimisega ning püüdsin hankida ülemaailmselt igasugu õppevahendeid ja näpunäiteid. Hiljem maksis haridusministeerium välja kooli omaduseks jäävad õpikud. Koolitöö hakkas juba normaliseeruma ja esimese trimestri tulemused saadeti õpilaste koolidesse, kus need tunnistustele kanti.

Mis aga tegi muret, oli õpilaste vähene arv ja viibiv tunnustus eesti keelele kui küpsuseksami õppeainele. Arvasime, et kui viimane käes, tõuseb ehk ka esimene. Oktoobris 1979 võttis haridusminister vastu meie delegatsiooni: õpilaste esindajana Kati Truu, lastevanemate esindajana Olav Pihlak ning mina eesti keele õpingute koordineerijana. Minister oli sinna kutsunud ka kõrgemaid haridusministeeriumi ametnikke ja olles ära kuulnud meie jutu (küll olime uhked oma lõpuklassi õpilasele, kes enesekindlalt nõudis, et tema tahab kasutada oma esivanemate keelt küpsuseksamiks!), tegi ta ametnikele enam-vähem korralduse, et eesti keel tuleb võtta küpsuseksami aineks 1980. a., võimaldades nii meie esimestel lõpetajatel eksami sooritada.

Ametlikku teadet aga ei tulnud ega tulnud. Õppekavu kontrolliv komitee oli ju autonoomne: ega minister saanud neile ette kirjutada. Viimases hädas palusime, et Vähemusrahvuste Nõukogu saadaks neile kiireloomulise esildise. Lõpuks 4. veebruaril 1980 saime kirja, et eesti keelt eksamineeritakse kahe õppeühiku väärilisena 1980. ja 1981.a. küpsuseksamitel meie koostatud õppekava kohaselt ja peale seda uue ametliku õppekava kohaselt.

Ametlik staatus oli käes! Teatasime sellest kohe ajalehes. Ei tea, kas selle pärast või mingil muul põhjusel tuli samal aastal laupäevasesse keeltekooli 18 eesti keele õpilast, kes jälle kahes rühmas tööle asusid.

Ametlikku luba kahe õpetaja palkamiseks aga ikkagi ei antud, kuna kummaski grupis polnud 15 õpilast.

Avaldasime kohe soovi Sydney ülikoolidele, et nad tunnustaksid eesti keele eksamitulemusi ülikooli sisseastumisel, mida need ka tingimisi kuni uue õppekava vastuvõtmiseni tegid. Kuna ülikooli pääsemine toimus parima kümne õppeühiku hinnete summa alusel, soodustasid kõrged hinded eesti keeles kahtlematult ülikooli pääsemist. 1980. a. sooritasid esimesed kaks lõpetajat hiilgavalt oma küpsuseksamid.

Vahepeal nimetas haridusministeerium ametisse peamiselt eestlastest koosnevad õppekava- ja eksamineerimiskomiteed. 1981. a. lõpul võeti vastu uus ametlik õppekava, mida ka ülikoolid tunnustasid.

Kursus ei ole kunagi muutunud eriti populaarseks. Eesti keele õppimine laupäeva hommikuti kipub alla jääma muude harrastuste tõmbejõule nagu sport, muusika ja kunst. 1979 ja 1987 aasta vahel on õpilaste arv kõikunud 8 ja 18 vahel, kokku 52 õpilast. Kuni 1986. a. on sooritanud eesti keele eksami 1-3 õpilast aastas, kokku 17 õpilast, kellest 6 on olnud täiskasvanud: emad, isad ja isegi üks vanaema. Kõik need aastad on väsimatult kursust annud Winifred Oser, keda on vahete-vahel abistanud Leena Treffner.

Arvestades realistlikult, et kooli võis oodata ikka vähema keeleoskusega õpilasi, kerkis mõte neile sobiva ingliskeelse õpiku koostamiseks. Selleks nõutasime AES Liidu nimel ja saimegi ligi \$8000 toetust multikultuurilise hariduse komiteelt. Nii ilmuski 1983. a. „Eesti keel algajatele - Estonian for Beginners”: õpik ja 6 kasseti, mille valmimisele poolteise aasta jooksul kaasa aitasid Eili Annuk, Leo Karlov, Boris Lees, Maret Noble, Winifred Oser, Vella ja Ulvi Pihlak, Mara Piira, Inno, Olev ja Tiiu Salasoo, Silvia Silveus ja Leena Treffner, igaüks omal viisil.

Õpikut on jagatud Austraalias eesti keele kursuste õpilastele tasuta. Kuna see on osutunud väga populaarseks ka mujal välismaal, kus seda kasutatakse ülikooli ja muudel kursustel Kanadas, Ühendriikides ja Jaapanis, tuli 1987. a. juba teine, parandatud trükk välja anda.

AES Liidu rahvusliku kasvatuse ala juhatajana koostas 1980. a. alul küsimuslehe, et kindlaks määrata Melbourne'is ja Adelaide'is eesti keelt koolisüsteemis õppida soovijate arvu ja soove. Viktoorias oli vastukaja väike, Lõuna-Austraalias null. Oktoobris 1980 korraldasin Melbourne'is koosoleku eesti keelt õppida soovijate noorte vanematele, kellest aga ükski ei nõustunud õpetust organiseerima, ehkki sobiv õpetaja oli oma nõusoleku andnud. Tänu Melbourne'i Eesti Ühingu energilisele kultuuriala juhatajale Hans Lüdigi'le algas 1981. a. eesti keele õpetus 15-le õpilasele ka Melbourne'i laupäevases keeltekoolis Juta Haller' juhatusel. Kuid kuigi saavutati - Sydney kogemuste kohaselt koostatud põhjalike soovivalduste abiga - gümnaasiumi lõpuaine staatus, ei järgnenud sellele täielik tunnustus küpsuseksami ainenä. Nii langes õpilaste arv järgneval aastal ning on täiskasvanud õpilaste abiga seni püsinud 7 ja 14 vahel. Kuue aasta jooksul on kolm õpilast sooritanud eesti keele eksami. Viktoorias on suur puudus eesti keelt küllalt valdavatest kohaliku õpetajakutsega õpetajatest. Kui Juta Haller pidi 1985. a. tervislikel põhjustel õpetamise lõpetama, olid nõus asemele astuma tema abilised Aime Metsar, Inge Maganov ja Grete Igaunis, kelle kogemusi õnneks haridusministeerium tunnustas.

Adelaide'is alustas omaalgatuslikult tosin 16-26-aastasi noori eesti keele õppimisega 1980.a., otsides ise endile õpetajaks Valdek Kangur'i. Kuigi need noored ei soovinud oma õpinguid formaalse koolisüsteemi raamides

teostada, olevat nende töö olnud küllaltki edukas, tegevuse laienes 1981. a. kaugõppe materjalide koostamisele eemalesiirdunud kaaslaste jaoks ja Adelaide'i eesti raadiosaate korraldamisele. 1986. a. alustas dr. Silvia Klaar läbirääkimisi Lõuna-Austraalia keeltekooriga eesti keele õpetuse alustamiseks. Ka seal nõutakse, et eesti keel peab olema gümnaasiumi õppeaineks tunnustatud, enne kui seda õpetama hakatakse. Praegu (1987) taotletaksegi seda NSW-s tunnustatud õppekavade alusel.

Olen püüdnud anda ülevaadet strateegiatest, mida on Austraalias kasutatud selleks, et anda eestlastele võimalus riiklikus koolisüsteemis õppida oma esivanemate keelt. Vahepeal on mitmekultuurilisust soodustav kliima Austraalias jõudnud nii kaugele, et paljudes alg- ja keskkoolides, kus on arvukalt vähemusrahvustest õpilasi, õpetatakse nende keeli. Parajasti on käsil riikliku keelepoliitika koostamine, mis arvestab ka teiste keelte eluõigusi.

Põhimõtteline tunnustus eesti keelele on saavutatud ainult koostöös suuremate rahvusgruppidega. Eesti keelele spetsiifiline võimalus tuli ja tuleb meil kui individuaalgrupil kätte võidelda. Seda saab teha ametiasutuste pinnal ka üksikisik, aga kõige olulisema tingimuse - küllaldase õpilaste arvu - rahuldamiseks peab rahvusgrupp tegutsema kui tervik, mobiliseerides kõiki, et veenda lapsi, noori ja nende vanemaid eesti keele õppimise tähtsuses.